

DOM IN SVET

LETNIK 40

V LJUBLJANI, 15. AVGUSTA 1927

ŠTEVILKA 6

Ljubljanski in kamniški porcelan in majolika (Iz zbirke Narodnega muzeja)

Popotnica

Fr. Seljak

Svetel pas rimske ceste je sekal črn trikot zemlje, obdan od morja, v dve polovici. Na severni strani ognjene črte, tam, kjer se je vrsta holmov in dolinic znižala v močvirno ravan, v turobo jezera z ločjem in povodnimi pticami, je ležala vas. Plaho gnezdo plahih ptic pod belimi skalami.

Istra, domovina rodú, ki je odkupoval zemljo z znojem in krvjó. Istra skromnega veselja in velikih solza. Speča kot mati, ki ima dete na prsih in ga še v svojih sanjah doji in ji od bridkosti in gneva podrhteva srce.

Iz vasi je odmeval glas zvona, ura je odbila enajsto. Če bi človek stal na vasi, bi slišal dolg vzdih, ki je prišel od nekje in

se izgubil med hišami. Skozi lipo, rastočo na trgu pred cerkvijo, je prodirala svetloba. Iz župnišča, ki je samevalo široko in mračno ob boku cerkve, je lil skozi okna prvega nadstropja dolg snop luči in se zibal na listju drevesa.

Mladi župni upravitelj ta večer še ni spal. Glava ga je bolela, neznana tesnoba mu je polnila srce.

»Šimen, kaj ti je?« mu je dejala mati, preden se je poslovila. Sestra ga je premerila z dolgim pogledom; grenko se je nasmehnila, kakor da ga razume in ne more govoriti.

Zaklenil je vrata spalnice in sedel k mizi. Na mizi je sameval sredi knjig in papirjev, med črnilnikom in namizno uro črn križ, ki je rasel kot cvet iz bele lobanje. Kristus na njem je bil bel kot lilija. Iz grenko lepe

simbolike te prikazni mu je planil na ustnice komaj viden usmev.

Pogledal je v kot, kjer je stala Marija sedem žalosti. Nekoč mu je prišlo na misel, da bi jo s krono ovenčal in zapisal »Istra« pod njo. To misel je opustil, ker se je zbal, da je blasfemična. Vendar mu je pogled na sedem mečev vsakokrat pričaral domovino pred oči.

Odprl je predal miznice. Na vrhu prebranih, na kupček zloženih pisem je ležalo veliko pismo z zobčastim robom in s težko pisavo popisano.

Trikrat ga je prebral, to pot četrtič. Pisal mu ga je prijatelj, vsebina je bila goreča, kakor da je duša zlita vanj, kakor da ga spoveduje. »Ti si Istran in lahko storiš več, kot bi mogel storiti kdo drugi... Ti si poklican, da rešuješ in vztrajaš. Ali si jasen sam s seboj?«

Pismo je omahnilo v duhovnikovih rokah. Bodri ga, ker ve, da je še mlad in je pravkar stopil pred oltar. Ali ve, da mu škof ni mogel drugega reči, kakor da mu je segel v roko in ga pogledal v oči.

Nekoč, kakor da je to že v silno daljni dobi, je kot dijak bral in verjel, da je narodnost paganstvo. Takrat ni razločeval ne v besedi ne v srcu dveh velikih pomenov enega samega izraza. Ko je stopil v to vas, je zagledal nenadoma ostro črto, ki je rezala pojmi in besedo v dva dela.

Pogledal je, na kateri strani stoji Kristus in še pogledati ni bilo treba, zakaj velik sijaj njegove postave se je dvigal iz teles in duš teptanil.

»Ti si Istran!« je ponovil duhovnik grenko iz pisma in iz misli ter zaprl predal. »Vem, da sem Istran, da bi rajši ne bil! Moja pot je stokrat grenka. Občutil sem prvo bridkost stanú, nikomur ne povem, katero. Občutil sem drugo, tudi ta ne pride čez moje ustnice...«

Odprl je okno. Svež nočni hlad je planil v sobo, v lipovem listju je trepetala njegova senca vsa neznani prikazni podobna. Gledal je Istro noči, tihote, ponižnih hišic, belih cesta, oljčnih in smokvinih nasadov ter vinogradov. Vonj mu je zavel v nosnice. Vonj po zemlji; ta vonj se mu je zdel, kakor njena govorica.

Kolikokrat je prišel iz tujine in je stopil po prašni cesti med skale in nasade. Vselej

je začutil ta vonj. »To je pa naša zemlja,« je dejal. Kakor da jo je samo po tem spoznal, samo po tem vzljubil.

»To je pa naša zemlja!« se je tudi ta večer nagnil skozi okno. In če bi bil slišal glas človeka v tej speči tihoti, bi bil dejal: »To so pa naši ljudje!«

To dvoje je združeval. To dvoje mu je ohranilo smeh na ustnicah in vero v življenje.

Na obzorju so se ločili nizki obrisi gorâ od zvezdnatega neba. Iskal je človeka v mraku zemlje, v katerem so bile le v širokih obrisih vidne nekatere stvari.

»Istran sem,« je ponavljal v duhu. »Tudi vi ste Istrani, otroci moji, žejni božje besede v domači govorici, željni ljubezni, ne sovraštva. Sovraštva so vam nasipali, a ljubezni — kdo vam bo dal?«

Iskal je med hišami, nikjer ni gorela luč. Za vasjo je temnel črn gozd, tih in pogreznjen vase. Za gozdom je gorela lučka, komaj vidna, trepetajoča kot zvezda.

»Tam je bolnik,« je pomislil in iskal z očmi v vejah lipe, kakor da motri lastno senco, ki se je premikala kot se je listje premikalo in izpreminjala obliko njegove glave.

Nenadoma je planila na krono lipe druga svetloba. Bila je čista, nobene sence ni bilo v nji. Šimen se je nagnil skozi okno. Iz sobe njegove matere je padala luč.

»Kaj je moji materi?« se je vprašal. Stopil je po sobi in poslušnil. Slišal je zapiranje vrat, nato počasno hojo po hodniku. Koraki so se bližali njegovi sobi. Boječi prsti so nalahko potrkali na vrata.

Odprl je. Pred njim je stala mati, ogrnjena v dolgo ruto, njen obraz je bil blede, zdel se je od skrbi ves razoran.

»Zakaj ne greš v posteljo?« ga je vprašala s tožnim glasom.

»Ne morem,« je odgovarjal. »Premišljeval sem.«

Mati je vstopila v sobo. Sin se je za hip umaknil, nato je zaprl vrata in materi ponudil stol. Ni skrival svojega začudenja. Bilo je prvič, da ga je obiskala ob tej uri, prvič da ga je gledala s tako skrbnimi, skrivnostnimi očmi.

»Kaj je mati?« je vprašal in sedel nasproti Križanemu, rastočemu iz lobanje.

a

b

c

Keramična šola Fr. Kralja: a) krožnik, b) in c) arhitekturni ornamenti

»Nekaj sem ti pozabila povedati,« je dejala z obotavljajočim se glasom mati. »Danes popoldne so te trije iskali.«

Mrzlo ga je spreletelo. Vendar se je obvladal in ostal miren. Z rahlim očitkom je zvenel glas.

»Čemu mi niste prej povedali?«

»Nisem mogla... Zdaj mi ni več dalo miru.«

»Kdo so bili?« je vprašal sin naglo iz napete nestrpnosti, ko je videl, da mati tudi zdaj odlaša besedo.

»Niso povedali imena. Ne poznam jih ne jaz ne kdo drugi... Črni so bili; zdaj več vse.«

Kakor da je ob tej besedi izginil ves strah, se je sin nasmehnil.

»In potem?«

»Vprašali so po tebi. Ko smo dejali, da te ni doma, niso hoteli verjeti. Vse so pregledali po sobi... Dejali so...«

»Kaj so dejali?« je prijel sin mater za roko in ji gledal v oči, da bi iz njih bral vso izpoved.

»Da ne smeš ljudem govoriti po naše... Tako, kot sem te jaz učila. Ne smel bi... pa saj več... Moj Bog, sem dejala, kaj sem jaz kriva? Moj Bog, sem dejala...«

»To je vse?« je dejal duhovnik pol zamišljen.

»Ali ni dovolj?« je vzkliknila mati in pogledala v sinov obraz, ki ga ni umela. »Ali ni dovolj?«

Duhovnik ni čutil materine bolečine. Imel je svojo. »To bi hoteli!« mu je planila kri v lica. »To bi hoteli!« je ponovil in čutil, kako močno mu bije žila.

»Čuvaj se!« je prosila mati. »Pri Zveličarju te prosim!« je nategnila poteze v bridek izraz.

Sin pa je stal sredi sobe in gorel iz svoje notranjosti. »Mati!« je opominjal. »Mati!«

Nato je planil k mizi in pokazal z iztegnjeno roko v Križanega: »Komu sem obljubil pokorščino? Temu ali njim, ki so pagani? Mati, oni so pagani! Ali bom učil, da me nihče ne bo razumel, da bo vsaka beseda padla na kamen, ali bom učil v živi besedi? Če bi Kristus prišel na svet, bi šel prvo svojo pot v Istro in bi pridigoval in pel v našem jeziku. Iz vrvi bi spletel bič in pognal iz cerkve tiste, ki mu služijo kot papagaji. V živi besedi bom učil, kakor jo je Bog dal, naj me zato ubijejo! Amen!«

»Amen!« je dejala mati in nagnila glavo, solza ji je kanila v naročje. Ni mogla reči nič več.

Sin se je bil razburil, da je moral sestiti. Ko se je dvignil, je bil blede. Stopil je do matere in pogladil njene sive lasé preko čela.

»Mati, ne vznemirjajte se! Vaš sin ve, da more Bogu in narodu koristiti le živ in ne mrtev. Lahko noč!«

Mati ga je poljubila na čelo in se s hvaležnim pogledom poslovila.

* * *

Šimnu se ni hotelo spati, vendar je legel. Gledal je dolgo v nejasne obrisce stropa, oči so bile bistrejše kot poprej. V mraku, ki se je gostil na zenici, so se pojavljali čudni prividi. Vse je šlo mimo njega v divjem plesu, in ni se umirilo.

»Istran sem!« je ponavljaj in ga je bolelo srcé. V prividu je videl procesijo vklenjenih ljudi, ki jih peljejo v sužnost. Kam? V Cordovo na Špansko ali na Grško? Kamorkoli, njegovi Istrani so, on pa stoji ob strani in gleda.

»Saj sem vse storil!« je pričal pred prikaznijo, ki je ugasnila in nastala druga.

Trije črni ljudje so stopili predenj. On pa je pokleknil in jih je prosil s povzdignjenimi rokami, ne za druge, ampak zase. Niso se ga usmilili. Tepli so ga in bolj ko jim je obljuboval vsega, bolj so ga topli...

Tedaj pa je stopil Kristus s križa, stal ob beli lobanji in mu je globoko očital s svojim pogledom.

»Vse sem storil,« je Šimen jecljal, »kar je bilo v moji moči.«

»Nisi,« je spregovoril Kristus. »Pomisli na zadnjo nedeljo...«

»Mislim, Gospod; ne vidim ničesar.«

»Tujce si videl za cerkvenimi vrati, ki so te grdô gledali, tedaj ti je lepša in tehtnejša polovica mojih besed ostala neizgovorjena v grlu...«

»Nikoli več, Gospod; odpusti!« je jecljal Šimen v svoji sramoti.

Ura je odbila v zvoniku in ubila privide. Šimen je naštel dvanajst. Še ni utihnil bron, ko je nekdo potrkal na vrata. Cerkovnikovo trkanje to ni bilo. Ko je udarilo na vrata v tretjič, se je Šimen dvignil na postelji in stopil do okna.

»Kdo je?«

»K bolniku Vas kličemo,« je dejala senca, ki se je tiščala zida, ki je duhovnik po glasu ni poznal.

»H kateremu bolniku?«

»Prinčič za gozdom je bolan.«

»Tako naglo se mu je poslabšalo?« je dejal duhovnik polglasno pri sebi in se je oblačil. Ni mogel misliti na nič drugega več. V noči brez spanja in težkih misli, mu je bila ta pot celo prijetna.

Na hodniku je stopil pred mater. Bila je bleda, s plapolajočo svečo v rokah.

»Kam greš, Šimen?«

»S sveto popotnico. Mudi se mi.«

»Ne hodi!« je zaprosila mati, ki ni pomislila na besedo in je golo materinsko čuvstvo gorelo iz nje.

»Mati!« je jeknilo iz sina. »Umirajočemu bolniku nesem sveto popotnico!«

Mati se je zavedla. Le z očmi se je bíl med materjo in sinom še par trenutkov tihi boj med čuvstvom in dolžnostjo.

Preden je odhitel od nje, ga je zgrabila za roko in ga pogledala v oči: »Spremiva te jaz in Marija?«

Marija je bila njegova sestra. Šimen je videl, kako trepetajo materine ustnice v bojazni, da ji tudi tega ne dovoli. Skoraj smilila se mu je. Položil je roko nanjo in dejal:

»Pojdita z menoj! To vaju prosim, to vaju prosim!«

Pred župniščem je pogledal neznanca v oči: »Vi niste niti Prinčičev, ne kdo drugi od sosedov?«

»Kaj ne morem biti sorodnik?« se je tujec odrezal rezko.

Odšla sta v cerkev...

* * *

Ko je stopil duhovnik skozi mračno vežo pod stolpom in zadel z glavo ob viseče vrvi zvonov, je postal. Ali bi potegnil za vrv, da bi odjeknil zvon v tiho noč in oznanil, da nese sveto popotnico? Ponoči nikoli niso budili ljudi iz spanja, a ta hip mu je prišla ta misel.

Ozrl se je. Za seboj je videl človeka. Ta je stal na pragu kot senca, ki motri vsak njegov gibljaj. Z naglimi koraki je stopil do oltarja in odprl tabernakelj; senca človeka je šla za njim. Še enkrat je spreletel Šimna neprijeten občutek, skesal se ga je še naslednji hip, ko je držal ciborij v rokah. Trepetal je in je tiho prosil, tako tiho, da je njegovo srce jedva odmevalo njegov klic:

»Odpusti mi, Gospod, odpusti!«

Ko se je obrnil, je mislil: »Saj je Istran, saj govori po naše« in se je sramoval svoje prejšnje misli pred svojim bližnjim, ki ga je slabo sodil.

Oko mu je nehoté zlezlo na zasenčeno podobo Zadnje večerje, ki je v črnem okviru visela na steni. Tako čudno je padal nanjo pramen večne luči, da je bil osvetljen Juda med vsemi najbolj...

Počasi je stopil duhovnik iz cerkve, mimo Križanega, ki mu ni očital, gledal ga je z neznanim mirom v očeh; mimo vrvi zvonov in stal pred materjo in sestro.

Tujec je obstal in pogledal s poniglavom pogledom obe ženski.

»Saj Vas spremim jaz,« je omenil in spačil v čudnem smehu ustnice.

»Vem,« je dejal duhovnik. »Nazaj grede bi bil sam. Pot je samotna, ženske se bojiijo... Pojdite naprej, mi bomo šli za vami.«

Človek je molče stopil po vasi; šel je naglo, zdelo se je, da se mu treseta glava in roké. Zvonček se je lahko cingljaje oglasil vsakih par sekund. Hiše so spale v miru, le okna so gledala kot splašene in začudene oči. Dolgi prameni svetlobe so se pregibali po temnih stenah, ležali in izginjali ter se porajali znova.

Ko so se izmotali iz ovinkov ulic in voglov hiš, so stali na beli ozki cesti. Na desno in na levo so se vlekli beli, iz suhih kamnov zloženi zidovi. Za njimi so rasle tik ob cesti oljke z vejami, kakor da so se zdajci splašile iz spanja. Tik ob cesti je na groblju samevalo popačeno smokvino drevo, podobno pohablencu, ki prosi vbogajme. Z zrakom je prihajal vonj, ki so ga vdihavala pljuča kot mazilo. Iz dalje je bilo slišati enakomerno in turobno regljanje žab. Daleč za obronki holmov je sijala svetloba, kakor da se vidi odsev žarometov ali plavžev.

Suha in trda cesta je odmevala. Šimen je hotel moliti. Ni mogel. Za seboj je slišal pošepetavajočo molitev matere. Sto predstav ga je motilo.

Gledal je človeka, ki je šel pred njim. Ta je v desnici nesel svetiljko. Njegova senca je padala na levo stran; dolga in črna je segala čez ves zid, čez drevesa in polja in je izginjala nekje v daljavi belih skal, ki so svetile kot razpeto perilo iz mraka. Njegovi koraki so bili podobni vojaškemu maršu.

Kje je videl tega človeka? Ali ga je videl samega, ali ga je srečal korakajočega v črnih skupinah? In če ni bil on, — saj so si podobni kakor brat bratu — eden izmed njih je. Ne kloni glave pred Zveličarjem, pokonci jo nosi kakor da koraka na čelu čete.

»Sodiš, sodiš!« je opominjalo vanj, da se je preplašil misli. »Bojiš se in si ustvarjaš

Keramična šola Fr. Kralja, pečnica

sence, ki so ničvredne, da bi se izognil svoji dolžnosti...«

Posluhnil je. Za njim je šla mati z opotekajočimi se stopinjami in šepetala molitev. Zdelo se mu je, da v polmraku za njegovim hrbtom zastaja. Ozrl se je prvič in še enkrat.

»Le ne marajzame!« je mati uganila njegovo misel. »Saj te dohajava.«

Sestra ni molila. Šla je poleg matere, vendar ji je za pol koraka zaostajala. Ozirala se je skrivaj na strani; neprestano se ji je zdelo, da se bodo sence zagrnile za njo...

»Bog ve, kaj mislijo njene dekliške misli?« je pomislil brat. »Koliko jih je, ki so objele tujca in naredile greh. Kaj bi ona storila? Ženske so nerazumljive v dobrem, nerazumljive tudi v slabem.«

Cesta se je dvignila v ostrem ovinku, pod bregom je temnila ozka jezerska gladina. Glasovi žab, ki so čepale med ločjem, so bili glasnejši. Zid je izginil, polja ni bilo več, ne drevja. Med skalami je rastle nizko redko grmovje, podobno skrčenim prstom od bolesti razbičanega človeka.

Še en ovinek, pred očmi se je prikazala temna črta borovega gozda. Jezero je izginilo v ozadju, glasovi žab so se oddaljili in utihnili. Cesta je zavila med borovce, ki so bili sprva redki, pozneje gosti in so iztezali veje daleč nad nočne potnike.

Pot ni več tako odmevala pod koraki, bila je mehkejša in temnejša, da jo je oko jedva razločilo in noga ni zablodila med debla. V gozdu je bila neznana tihota; nekaj grozopolnega je velo iz njega. Telo je občutilo hlad vlage, nemira in bojazni.

Mati je Šimna dohitela, da se ga je skoraj dotikala s svojim telesom, sestra je hitela pol koraka pred njo in je stala skoraj vstric njega.

»Kristus!« je stiskal ciborij v rokah in iskal misli, da bi se duša v svoji plahosti, ki se je je sramovala, obesila nanjo.

»Kaj bo z nami?« je razmišljal med črna debela, mehke stopinje in v begajoče žarke svetiljke! »Ali bo tako z nami, da se bomo morali raztepsti po svetu kot izraelsko ljudstvo? Kaj smo zakrivili, ko smo vedno trpeli, ko nismo nikogar bičali, a smo bili bičani? Ali bo iz vsake kaplje krvi zrastle roža? Ali bo? Joj, Istra, potem boš postala dežela samih rož, samih rož! Kam bomo ž njimi?«

Šimen se je smehljaj pred se...

Nenadoma se je iz gozda oglasilo šumenje. Bilo je v tej grozopolni tihoti tako nekaj nenavadnega, da so otrpnili vsi udje. Podmolklo, klopotajoče, naraščajoče je prihajalo bliže in bliže. Ne iz gozda, s ceste; le odmevalo je v gozd.

Tujec, ki je nosil luč in zvonček, je obstal in se ozrl, vsi so obstali ž njim. Na cesti se je prikazala temna točka, ki je s šumom rastle, napolnila skoraj vso cesto in se tik pred lučjo hreščé ustavila.

Ta prikazen je bila tako nenavadna in strašna, da je za hip ustavila valovanje krvi in je vzela sapo in besedo. Le za hip. Naslednji trenutek se je Šimen zavedel. Avtomobil z ugaslimi lučmi je stal pred njim na cesti. Iz njega je izstopilo šest črnih senc s kolci v rokah; ta, ki je stopil naprej, je imel revolver v desnici.

Šimen je spoznal, za kaj gre. V tem hipu je postavil tujec, ki jih je vodil, luč na cesto, da se je skoraj prevrnila in izginil v ozadje.

»Judež,« je zagomazelo duhovniku po životu.

Eden izmed njih, ki so stali do tistega trenutka tihi kot črna jeklena zver na cesti, je pobral svetiljko in posvetil duhovniku v obraz.

»Kako se imenuješ?«

»Šimen — Šimen Brenčič,« je napel duhovnik vse duševne sile in zakril mater in sestro s hrbtom, ki sta se tiščali v senci njegovega telesa.

»Ti si duhovnik v bližnji vasi?«

»Tam, odkoder prihajam. Kaj mi hočete? Pustite me, da grem dalje in nesem popotnico bolniku.«

»Ni treba, mi smo te klicali,« je spregovorila senca, ki je imela revolver v rokah. Nekdo, ki je stal v temi čisto v ozadju, se je na besede zakrohotal. Smeh je odmeval kot bogokletje v gozd.

»Ni treba,« je ponovil človek z revolverjem v rokah. »Ti si bil slab duhovnik; upiral si se nam, politiki si odprl cerkvena vrata...«

Šimen je čutil materino tresočo se roko na plečih. Še sam je trepetal. Silen gnev ga je prevzemal; toda v rokah je nosil Boga, za njim sta stali mati in sestra. Odgovoril je v trepetu, in se je premagal.

»Bogù sem služil. Učil sem, da so me ljudje razumeli...«

Ni izgovoril. Kakor besen je planil nekdo iz sence, palica je švignila po njegovi levici, da ga je zapeklo.

»Vedi, da si te besede nocoj zadnjikrat govoril.«

Dva valova sovraštva, dva svetova sta planila skupaj. V Šimnu je zagorela istrska kri. Kakor da liže plamen po njegovih žilah, je stal in trepetal. Kakor da se bo ta hip iztrgal iz dostojanstva, s katerim je držal Najsvetejše v rokah. Slišal je, kako je njegova mati vzkriknila in ga objela, v hipu so njene roke popustile, izgubila je zavest in se zgrudila. Sestra ji je hladila čelo in se sklanjala nad njo.

»Šimen, Šimen, kroti samega sebe!« se je dvignil prst visokega gospoda v semenišču, kadarkoli se je prikazala iz njega njegova istrska nrav.

»Šimen, Šimen!« mu je govoril Gospod, ki ga je držal v rokah.

Vse to se je vršilo en sam kratek hip, blazno naglo. Okrog njega so se zgnetle sence, nekdo je dvignil palico znova in tedaj je Šimen dvignil obe roki s sveto popotnico. Ni vedel, od kje je vzel besede in moč, ko je govoril.

»Stojte! Stojte!« je zaklical v glasu, ki je neznansko zvenel. »Ne prosim usmiljenja zase! Zakaj, vem, da se me ne boste usmilili. A če se ne usmilite mene, usmilite se moje matere in moje sestre! In če se ne usmilite moje matere in moje sestre, bojte so Boga, ki ga držim v rokah in spoštujte ga! Če mi

ne dovolite, da ga nesem bolniku, dovolite, da ga prej použijem jaz, nato storite z menoj, kar je vaša volja. V imenu vsemogočnega Boga, ki vas bo enkrat sodil in v čigar imenu nosite svoje krščansko ime, vas rotim, da mi ne odbijete te zadnje prošnje; vas rotim, vas rotim, vas rotim!»

Še je stal Šimen z dvignjenimi rokami. Zadnje njegove besede niso izginile v gozd, ko so sence vse hkratu odstopile pod vtisom besed, ki so odpirale tla pod nogami.

Nekdo je prižgal pri avtomobilu luč, ki je zaščemela v oči; poskakali so v voz, v žarki svetlobi je ostal še nekdo, ki je sekal z glasom:

»Pojdi! Obljubi, da se ne prikažeš več v vas!«

»V vas?« je ječalo v njegovi duši. »Med svoje ljube ovčice. Med ljudi, ki bodo izpraševali po meni in hodili s sklonjenim životom okrog?«

In vendar se je upognil ta hip. »Ne pridem!« je dahnil komaj slišno.

Avtomobil je odpeljal. Ropot in svetla črta luči sta izginila v daljavi.

Tedaj se je mati prebudila iz nezavesti. Zakrtila je z rokami in pogledala na cesto.

»Kje so? Kje so?«

»Ni jih več, mati,« je dejal sin in se napol sklonil k nji, v sramu, da prej ni pustil vsega drugega in se pobrigal zanjo.

»Kaj so ti storili, Šime, moj Šime?« je skoraj zaplakala in se dvignila; njena roka je počivala okrog njegovega vratu.

»Ničesar mi niso storili... Pojmo, mati! Dalje! Marija, nesi luč pred nama. Zdaj je vse dobro, zdaj smo varni.«

Odšli so; Marija je šla naprej, mati in sin sta hitela za njo, v gozd med molčeča debela dreves, v tihoto noči, dokler se ni zredčil gozd in se je prikazala hišica in luč v oknih...

* * *

Vrata hišice so bila zaprta. Narahlo je potrkala Marija na okno. V bledem svitu, ki jo je metala svetiljka na šipe, se je prikazala senca, ki je naglo izginila.

Vežna vrata so se odprla.

Na vratih je stala ženska, še mlada, zago-rela, a nagubana v obraz in je uprla v duhovnika svoje male, začudene oči.

»Vi ste, gospod prečastiti!« se je izvilo iz njenih ust.

Keramična šola Fr. Kralja, zadnja večerja

»Jaz sem,« je dejal ta iz trudnosti. »Ž Bogom prihajam, s svojo materjo in sestro.«

Ženska je postala, njena usta so bila pol odprta, oči so strmele kot da grebejo po mislih, da bi razumele.

»Mi Vas nismo klicali,« je spregovorila narahlo, poltiho.

»Vem, vem,« je dejal Šimen bridko... »Begunci smo, jaz, Bog, moja mati in moja sestra. Streho nam dajte...«

»O moj Bog, kaj delam!« se je zavedla žena. »Na pragu vas držim... Stopite dalje, bolezen je v hiši, ali kakor je, tako je, hvaljen bodi Bog tudi zato!«

Šimen je vstopil z materjo in sestro v nizko izbo. Na robu mize je stala mala svetiljka, od katere se je kadilo v ozkem črnem steburu pod strop. Na postelji v kotu je ležal bolnik. Njegov obraz je bil nekoč žilast in zagorel, zdaj je dobil koščene oblike, voščena barva se je oprijemala njegove polti. Vse poteze njegovega obraza so bile izmučene, pol mrtve, le dvoje oči je gorelo kot dvoje zelenkastih svetilk iz mraka.

Z rahlim glasom je bolnik odzdravil na pozdrav in zrl začuden, dokler mu žena v dveh besedah ni razodela, kako in kaj.

»Dvoje zelenkastih svetilk je ujel Šimen ob vhodu in jih je zrl še, ko je postavil ciborij na mizo.

»Nismo vedeli, da bomo nocoj sprejeli gospoda Boga, ničesar mu nismo pripravili.«

»Jezus se je rodil v hlevu, bežal je v Egipet, na križu je umrl,« je tolažil duhov-

nik. »Vesel je, da je dobil gostoljubno streho, drugega nocoj ne potrebuje.«

To je dejal, mislil pa je: »To je Istranka, hči naše dobre zemlje, ki sprejme Boga in bi mu rada z zlatom postlala, a ne more. Oni pa, oni pa...«

»Ne sodi, ne sodi!« se je vilo iz njegove notranjosti. Vendar mu je bilo bridko kakor še nikoli prej v življenju.

V sredi noči so ga prebudili iz slutenj in so ga poklicali na pot, ki je bila zlagana, da jih je radi živega Boga komaj preprosil. Zdaj sedi v ubožni koči, ure se pomikajo čez polnoči, tam doli pod gozdom leži v globeli vas s cerkvijo in župniščem, kamor več ne sme...

Zelenkaste svetiljke na postelji so se zganile. Nekaj neznano svetlega je planilo skozi plamene in jih povečalo.

»Pa kako to?« je vprašal bolnik. »Pa kako to?«

Šimen je razumel. »K škofu grem jutri,« je sklenil iz svoje začete in nedokončane misli. »Čez hribe grem. On me je poslal, on naj odloči!...« Nato je odgovoril bolniku: »Tako, dragi Prinčič: Izvabili so me, naj Vam poneseš popotnico in so me napadli. Radi Boga sem jih preprosil za nocoj, v vas ne smem več in Bog!«

Tedaj se je bolnik dvignil. Zelenkaste svetiljke so zagorele z največjim plamenom, usta so zijala odprta.

»Tudi Vas, prečastiti?«

»Tudi mene?« je vprašal duhovnik v Prinčičevo začudenje. »Tudi vas, Prinčič?«

Nato je bolnik legel, napol zaprl oči in dejal skozi zobe, roké je držal stisnjene na odeji:

»Tudi mene. O, da bi mi Bog dal še enkrat zdravja, niti eden bi ne gledal več solnca!«

Šimen se je dvignil. Stopil je mimo dremajoče matere, ki je dremala na klopi, in mimo sestre k bolniku. Vzel je njegovo roko v svojo in ga gledal v oči.

»Ne tako, Prinčič!« mu je dejal mehko. Kristus je govoril iz njega. Tedaj pa je zagledal bolnikove oči, ki so se naenkrat na široko odprle in strmele vanj. Oči Istrana, spojene z zemljo in krvjo rodù, ki so prebudila Istrana v duhovniku. Imel je na jeziku besedo: »Ljubi svoje sovražnike!« Ta hip je ni mogel izgovoriti. Bil je gol človek v njem, ki se je boril z duhom. Minuto dolgo

je omahoval v bolesti in stiskal bolnikovo roko vse močneje; zelenkaste svetiljke so strmele vanj, ni jih mogel prenesti. Dvignil je pogled nad posteljo, tam je viselo razpelo, Kristusov obraz se je zdel neznano velik, neznano živ, njegove oči so ga gledale iz mraka, zunaj je v istem hipu petelin zapel.

»Zatajil sem ga!« je šinilo skozi Šimonovo telo.

Tedaj je uprl znova svoje oči v bolnika in dejal: »Ljubi — svoje — sovražnike!«

Kakor da ga je bolnik gledal v dušo in razumel ves njegov notranji boj, je dejal z vzdihom, kakor da s tem zataji vso tradicijo maščevalnosti svojega rodù, samó:

»To je težko, gospod!«

»To je težko, Prinčič!« se je nagnil duhovnik nad moža. »Verujte, ne bomo jih premagali z orožjem, če ne padejo z močjo duha. Na lastnih grehah bodo poginili!«

Bolnik je bil izčrpan, zaprl je oči, rahlo je dihal. Duhovnik je sedel. Mimogrede je pobožal mater po laseh:

»Ali ste trudni, mati?«

»Ni mi sile. Le kaj bo s teboj?«

»Vi greste nazaj. Jaz se podam k škofu... Ne jokajte, mati! Niti las na glavi se mi ne bo skrivil.«

Istranka je skuhala kavo. Troje kadečih se skodelic je postavila na mizo.

»Pijta vidve, jaz ne bom,« je dejal duhovnik.

Bolnik pa se je predramil. Iz težke sape je poklical ženo:

»Ker so tu, naj me spovedò in obhajajo. Čemu se bojiš? Saj ne bom umrl radi tega. Ne umrem, dokler...«

Pogledal je duhovnika in umaknil besedo. Ta jo je slišal in gledal skozi okno, kjer so bili vidni obrisi temnih dreves...

Ko je bil bolnik spovedan in obhajan, so zadremali na klopi. Dvakrat je planil duhovnik iz spanja, ker je zagledal črne postave pred seboj. Ko je planil iz spanja drugič, ni mogel več zadremati.

»Daj jim telo,« je govoril iz sebe, »duše jim ne daj, sicer boš suženj na vekomaj, iz otrok v otroke! Tako je: iz otrok v otroke!« je ponavljal in je bil samemu sebi hvaležen za to spoznanje. »Iz otrok v otroke! Telo, duše ne!«

Nebo je pričelo bledeti, zarja je vstajala...